

КОМПОНЕНТИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ДО ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті аналізуються різні підходи до визначення поняття «готовності до майбутньої професійної діяльності». Наводяться характеристики критеріальних ознак готовності майбутнього вчителя трудового навчання до проектної діяльності.

Ключові слова: *готовність, критерії готовності, рівні готовності, компоненти готовності, готовність до професійної діяльності.*

Тенденція зміни освітньої парадигми, яка набуває особистісно-орієнтованого характеру, орієнтує на розвиток внутрішнього потенціалу особистості, як вміння вирішувати складні задачі сучасності. Сприятливий розвиток і саморозвиток особистості майбутнього спеціаліста здійснюється в умовах підготовки до організації проектної діяльності, що веде до отримання продуктів які несуть суб'єктивно-творчий характер і відображають особисті досягнення кожного студента, який здатен перетворювати отриману інформацію у майбутню теоретичну і практичну діяльність, самостійно приймати рішення, генерувати ідеї, знаходити способи їх вирішення.

Якість підготовки майбутнього вчителя трудового навчання до проектної діяльності визначається певним рівнем готовності до такої діяльності, тому у зв'язку з цим постає питання визначення критеріїв та рівнів готовності майбутніх вчителів трудового навчання до проектної діяльності, що і визначає мету нашої статті.

Існують різні підходи та концепції до вивчення поняття готовності. Так, проблема готовності розкривається в працях Б.Г. Ананьєва, М.І. Дяченка та

Л.А. Кандибовича, Л.В. Кондрашова, Н.Д. Левітова, В.О. Моляко, В.А. Сластьоніна, В.І. Щербіна та ін.

Слід зазначити, що феномен готовності є предметом вивчення як педагогів, так і психологів.

Педагогічний напрямок дослідження проблем готовності акцентує увагу на виявленні факторів і умов, дидактичних та виховних засобів, що дають змогу керувати становленням і розвитком учителя.

Психологи орієнтуються на встановлення характеру зв'язків і залежностей між станом готовності та ефективністю діяльності [4].

Поняття готовності частіше за всього у дослідженнях визначається як умова успішного виконання діяльності, як винахідлива активність що налаштовує організм, особистість на майбутню діяльність.

У загальному процесі становлення особистості період життя «студентський вік» має важливе значення як заключний етап освіти і основна стадія спеціалізації (професіоналізація) момент «старту» діяльності, оволодіння соціальними функціями і ролями [2, 3]. І, як визначає Б.Г. Ананьєв, важливим при оцінці готовності є «визначення внутрішньої сили особистості, її потенціалу і резерву, які необхідні для тієї чи іншої дії» [1, 212].

У дослідженнях М.І. Дяченка, Л.А. Кандибовича поняття готовності трактується як психологічний стан – актуалізація і пристосування можливостей особистості для успішних дій у даний момент.

Як професійно важлива якість особистості – готовність студента є складним психологічним утворенням і включає в себе в стійкій єдності такі компоненти:

- мотиваційний (позитивне відношення до професії, інтерес до неї та інші достатньо стійкі професійні мотиви);
- орієнтаційний (знання і уявлення про особливості і умови професійної діяльності, її вимоги до особистості);
- операційний (володіння способами і прийомами професійної діяльності, необхідними знаннями, навичками, вміннями, процесами аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення та ін.);

- вольовий (самоконтроль, вміння керувати діями, з яких складається виконання трудових обов'язків);
- оцінювальний (самооцінка своєї професійної підготовленості і відповідність процесу вирішення професійних задач оптимальним трудовим зразкам).

Достатня розвиненість виразність цих компонентів і їх цілісної єдності – показник високого рівня професійної психологічної готовності спеціаліста до праці, його активності, самостійності, творчості [3].

У дослідженні А.Ф. Линенко готовність майбутніх вчителів до педагогічної діяльності розглядається як інтегроване особистісне утворення, що характеризується обраною прогнозованою активністю особистості під час підготовки і введення в діяльність. Готовність майбутніх вчителів до педагогічної діяльності дає можливість упевнено почуватись на місці вчителя, швидше адаптуватися до шкільних умов, успішно вирішувати складні завдання навчально-виховної роботи, вивчати особистісні якості та властивості учнів, визначати оптимальні засоби педагогічного впливу, глибоко аналізувати результати своєї діяльності, справлятися з емоційними, фізичними навантаженнями, оптимально будувати стосунки з школярами [4]. Аналізуються такі прояви готовності, як позитивне ставлення до праці вчителя, певний рівень оволодіння педагогічними знаннями, вміннями і навичками, самостійність у розв'язанні професійних задач, моральні якості особистості, розвиток педагогічних здібностей, наявність професійно-педагогічної зорієнтованості особистості тощо. Автор виділяє такі критерії оцінювання професійної готовності: характер і стабільність емоційного ставлення до педагогічної діяльності, швидкість і точність адаптації поведінки в змінених умовах діяльності, доцільність педагогічних дій, сформованість педагогічних здібностей, комунікативні вміння, професійно значимі властивості та якості особистості.

В.А. Сластьонін визначає готовність особистості до діяльності як особливий психічний стан, що сигналізує про наявність у суб'єкта образу структури певної дії і постійної скерованої свідомості на її виконання. В.А. Сластьонін у професійній готовності вчителя виділяє психологічну, науково-теоретичну, практичну, психофізіологічну, фізичну готовність.

Психологічна готовність – сформована у різному ступені направленість на вчительську діяльність, налаштованість на роботу у школі, наявність інтересу до предмета і потреба у саморозвитку в цій області знань, розвиток професійного мислення. Науково-теоретична готовність – наявність необхідного об'єму психолого-педагогічних та спеціальних знань, необхідних для професійної діяльності [6].

У дослідженні А.І. Міщенко теоретична готовність не зводиться лише до знань, вона виявляє себе через педагогічну діяльність, що базується на розвиненій психолого-педагогічній свідомості, що в свою чергу визначає спосіб педагогічного орієнтування, педагогічного мислення.

За В.А. Сластьоніним практична готовність – наявність сформованих на необхідному рівні професійних вмінь і навиків. Психофізична готовність – наявність відповідних передумов для оволодіння педагогічною діяльністю і певною спеціальністю, сформованість професійно-важливих якостей. Фізична готовність – відповідність стану здоров'я і фізичного розвитку вимогам педагогічної професії у цілому і певної спеціальності зокрема [6].

А.І. Міщенко у структурі готовності виділяє:

- мотиваційну готовність, яка на її вищому рівні проявляється у професійно-педагогічній направленості;
- креативність, як здібність і готовність до продуктивної педагогічної творчості, яка найбільше проявляється на практиці через творче вирішення педагогічних задач.

Готовність майбутнього вчителя до професійної діяльності – це таке особистісне утворення, що забезпечує внутрішні умови для успішного виконання цієї діяльності. Компонентами готовності особистості до діяльності прийнято вважати ставлення до діяльності або настанову (для ситуаційної готовності), мотиви, знання про предмет і способи діяльності, навички та вміння їхнього практичного використання. Тому найчастіше виділяють такі компоненти готовності, як мотиваційний, змістовий і операційний [5].

Зазначені самостійні компоненти готовності все ж таки тісно взаємозв'язані і взаємообумовлені у структурі професійної готовності майбутніх вчителів.

Аналіз досліджень проблеми готовності до майбутньої професійної діяльності дозволяє говорити про те, що готовність до того чи іншого виду діяльності є особистісною якістю, інтегральним вираженням всіх підструктур особистості. Готовність має структурну будову і носить багаторівневий характер.

Підготовка майбутніх вчителів до проектної діяльності у професійно педагогічній діяльності, результатом якої виступає готовність до даного виду діяльності, здійснюється у процесі загальної професійної підготовки і має загальні з нею компоненти.

Спираючись на ведучі ідеї особистісно-діяльнісної теорії (О.М. Леонтьєв, С.Л. Рубінштейн та ін.) будемо розглядати структуру готовності майбутніх вчителів до проектної діяльності як сукупність чотирьох взаємозв'язаних компонентів: мотиваційного, змістовного, операційного та рефлексивного.

Так, *мотиваційний* компонент виражений осмисленим відношенням майбутніх вчителів до використання проектної діяльності:

- налаштованість на проектну діяльність як основну дидактичну одиницю розвиваючого навчання;
- потреба у навчанні школярів проектній діяльності;
- орієнтація на творчість у діяльності (креативність).

Змістовний компонент представляє собою сукупність знань майбутніх вчителів про сутність проектної діяльності та специфіки її використання у педагогічному процесі:

- знання сутності основних понять (проект, учбовий проект, метод проектів, проектна діяльність, перетворююча діяльність та ін.);
- знання структури, етапів, і змісту проектної діяльності школярів;
- знання змісту, форм, методів, засобів та показників результативності процесу навчання школярів проектній діяльності;
- знання вимог до проектного виробу, критеріїв оцінювання виконаних проектів та їх захист.

Операційний компонент являє собою комплекс вмінь та навиків з використання проектної діяльності:

- особистий досвід проектної діяльності;

- вміння навчати учнів здійснювати пошук проблеми, знаходити необхідну інформацію, вивчати інтелектуальні та матеріальні можливості, досліджувати потребу в певних виробках або послугах;
- вміння планувати і керувати процесом навчання школярів проектній діяльності: визначати цілі, задачі, зміст, засоби, методи і форми проведення занять;
- вміння навчати учнів виконувати креслення, ескіз виробу, малюнки;
- вміння застосовувати традиційні і нетрадиційні методи навчання;
- вміння навчати учнів складанню технологічних карт і чіткому виконанню технологічних операцій;
- вміння навчати учнів добирати необхідні матеріали, інструменти і організовувати своє робоче місце;
- вміння навчати учнів проводити економічне та екологічне обґрунтування, маркетингові дослідження;
- вміння об'єктивно оцінювати виконані учнями проекти та їх захист, визначати рівень своєї готовності до навчання проектній діяльності учнів.

Рефлексивний – самоаналіз і самооцінка даної діяльності:

- адекватна самооцінка та самоаналіз своєї готовності до навчання школярів проектній діяльності;
- прагнення до постійної проектної освіти;
- направленість на творчу діяльність.

В основу рівнів готовності майбутніх вчителів до проектної діяльності можна покласти наступні критеріальні показники: активність участі майбутніх вчителів у різних видах проектної діяльності і ступінь їх самостійності; осмисленість студентами кожного структурного елемента проектної діяльності, а саме ступінь осмисленості цілі, наявність мотивації і вмінь, присвоєння змісту суб'єктом і отриманням результату, а також ступінь їх творчості. При повній готовності здійснюється підвищення її якісного рівня, скорочуються строки досягнення необхідного кінцевого результату, відбувається більш повна особистісна самореалізація.

Отже, готовність майбутніх вчителів до проектної діяльності це сукупність мотивів, знань, і способів самостійного створення нового проекту. Структура готовності передбачає наявність наступних компонентів: мотиваційного, операційного, рефлексивного і особистісного, а сама готовність є в свою чергу, складовим компонентом професійної компетентності вчителя.

Перспективами подальших розвідок в цьому напрямку є вивчення форм та методів формування готовності майбутнього вчителя трудового навчання до проектної діяльності.

Література

1. Ананьев Б.Г. Избранные психологические труды: В 2-х т. – М.: Педагогика, 1980. – 232с.
2. Ананьев Б.Г. К психологии студенческого возраста. Современные психолого-педагогические проблемы высшей школы Сборник. – Л. Вып.2 1974. - с.3-15.
3. Дяченко М.И.,Кандибович Л.А. Психология высшей школы: Учеб. пособие для вузов. – Мн.:Изд-во БГУ, 1981. – 383с.
4. Линенко А.Ф. Готовність майбутніх учителів до педагогічної діяльності // Педагогіка і психологія. – 1995. - №1. - С. 125 – 132.
5. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій: Навч. посіб.; за ред. І.А. Зязюна, О.М. Пехоти. – К.: А.С.К., 2003. – 240 с.
6. Сластенин В.А. Программно-целевой подход к формированию социально активной личности учителя. Теория и практика высшего педагогического образования: Сборник научных трудов. – М.: МТПИ им. В.И. Ленина, 1984. – 171с.

Gazuka T.A.

Components of Forming the Future Labour Training Teacher's Readiness for Project-designing Activity

The article tackles various approaches to defining the notion of “readiness for future professional activity”. Characteristics of the criterial-attributive indices showing the future labour training teacher's readiness for project-designing activity are outlined.

Key words: readiness, criteria of readiness, levels of readiness, components of readiness, readiness for professional activity.